

สำนักงานบริหารและเทคโนโลยีสารสนเทศ

การสร้างเรือสำเภาไทยจำลองและการออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อการ
สร้างรายได้ให้กับชุมชนในจังหวัดปทุมธานี

บุญเรือง สมประจบ

ลงทะเบียนวันที่	11 ก.พ. 2552
เลขทะเบียน	099574
เลขหมู่	๖๗ ๗๖
	๖๖๐๑.๐๘
หัวเรื่อง	๖๖๔๘ ๐
	ประเภท - มคอ๑๐๑๖๖๖
	๑

คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

THE CONSTRUCTION OF MODEL JUNK AND PACKAGE DESIGN
TO GENERATE EXTRA INCOME FOR THE COMMUNITY IN
PATHUM THANI PROVINCE

BOONRUENG SOMPRAJOB

THE FACULTY OF FINE AND APPLIED ARTS
RAJAMANGALA UNIVERSITY OF TECHNOLOGY THANYABURI

2008

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องการศึกษาและการอนุรักษ์เรือลำภาจำลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลรูปแบบ ลวดลาย กระบวนการจำลอง กระบวนการผลิตเรือลำภาไทย และเพื่อเป็นการอนุรักษ์เรือลำภาไทย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลโดยใช้วิธีงานวิจัยเชิงคุณภาพ

จากการศึกษาพบว่าเรือลำภาที่สร้างโดยช่างไทยแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. เรือลำภาไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา มีลักษณะเป็นเรือท้องแบน เสาเรือจำนวน 3 เสา มีใบเรือจำนวน 2 ใบ โดยใบเรือ 2 ใบนี้ใช้ไม้ไผ่สานเป็นตาเฉลวประกบทั้งสองด้าน ภายในใบเรือบุด้วยใบไม้ เช่นใบไผ่ ใบลาน เพื่อให้มีน้ำหนักเบา นอกจากนี้ยังมีใบเรือเล็ก 2 ใบอยู่ที่ปลายเสาหัวเรือ และตอนบนของเสากระโดงเรือ หัวเรือมีการเขียนลายราหู ท้ายเรือมีการเขียนลวดลายนกวาญักษ์ หรือลายนกอินทรี

2. เรือลำภาไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีลักษณะเป็นเรือท้องแบน เสาเรือจำนวน 3 เสา มีใบเรือใหญ่ 3 ใบ มีใบเรือเล็ก 2 ใบอยู่ที่ปลายเสาหัวเรือ และตอนบนของเสากระโดงเรือ ใช้เพื่อช่วยในการแลี้ยว มีการเขียนลวดลายด้วยสีฉูดฉาดเช่นสีแดง สีเขียว ไว้ที่หัวเรือและท้ายเรือ โดยหัวเรือมีการเขียนลวดลายราหู ท้ายเรือมีลาย 3 ลายที่ใช้ในการเขียนคือ ลายนกวาญักษ์ ลายนกฟีนิกซ์ และลายมังกร

3. เรือลำภาที่เขมรได้ มีลักษณะเป็นเรือท้องกลม มีรูปร่างอ้วนป้อมท้องเรือมีความจุมาก เสาเรือจำนวน 3 เสา มีใบเรือผ้าจำนวน 3 ใบ นอกจากนี้ยังมีใบเรือเล็ก 2 ใบอยู่ที่ปลายเสาหัวเรือ และตอนบนของเสากระโดงเรือใช้เพื่อช่วยในการแลี้ยว หัวเรือมีการเขียนลวดลายราหูด้วยสีแดง หรือสีเขียว ท้ายเรือมีการเขียนลวดลายมังกร

ABSTRACT

The research of about "The Study and The Conservation of The Immitation Junk" were to study the data-base information, patterns, format, process of immitation and the Thai junk construction process, to conserve the Thai Junks. Researcher studied documentary concerned, together with the field-data. The period of study was on November 1, 2003 – march 8, 2004. The findings showed that junk constructed by thai-handicrafts could be divided into 3 typed :

1.Thai Junks in Ayuthaya Period : the junk had flatted-base, three poles, and two sails. The two sails were bamboo-crafted with leaves stretched. There were another two small sail on the pole-tip. The topmost of the poles were painted "Ra-Hoo". The last part of the junk was painted birds called Wayupak or eagle.

2.Early Rattanakosin-Thai Period Junk : the junk had flatted-base, three poles, three big sails, and another two small sails on the poles' topmost for green were axamples. The junk's front was painted "Ra-Hoo". The paintings on the junk's end were divided into three types : Wayupak, Phoenix, and Dragon.

3."Siem Loh" Junk : the junk had rounded-base. The junk fat for the use of containing. There were three poles and three clothes sails. There were another two small sails on the topmost of the poles for turning support. The junk's front was painted red or green"Ra-Hoo". The last part of the junk was painted Dragon.

คำนำ

การวิจัยเรื่อง การสร้างเรือสำเภาไทยจำลองและการออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อการสร้างรายได้ให้กับชุมชนในจังหวัดปทุมธานีเป็นการศึกษา เรือสำเภาเป็นพาหนะที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับมนุษย์ การค้า เศรษฐกิจ ตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ไม่ว่าจะเป็นการสัญจรไปมา ใช้ในการบรรทุกสินค้าเพื่อนำไปจำหน่ายในประเทศใกล้เคียง ใช้ในการทำสงคราม ใช้ในพระราชพิธี และประเพณีต่างๆ

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ และพิพิธภัณฑสถานต่างๆ ที่รวบรวมไว้ นับตั้งแต่การศึกษาประวัติความเป็นมาของเรือสำเภา รูปแบบ ลวดลาย และวิธีการสร้างเรือสำเภา ตลอดจนได้ทำการวิเคราะห์รูปแบบ ลวดลาย และกระบวนการจำลองเพื่อที่จะนำมาสร้างเรือสำเภาจำลอง ทั้งนี้เพื่อเป็นการอนุรักษ์และให้ชาวไทยทุกคนได้รู้ถึงความเป็นมาของประวัติศาสตร์ ตลอดจนมีความภูมิใจในประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรมของชาติที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ไว้ และเป็นการรักษามรดกล้ำค่าแก่ชาวไทย

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัยนี้คงเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจและต้องการศึกษาเรือสำเภาที่ต่อโดยช่างฝีมือชาวไทย ทั้งนี้หากมีข้อผิดพลาดประการใดผู้วิจัย ขออภัยไว้เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องการสร้างเรือสำเภาไทยจำลองและการออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อการสร้างรายได้ให้กับชุมชนในจังหวัดปทุมธานี สำเร็จลงได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยต้องขอขอบคุณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ที่ได้สนับสนุนงบประมาณการวิจัยจึงทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยต้องขอขอบคุณกลุ่มผู้รู้ (Key Informant) อุตสาหกรรมจังหวัด พาณิชยจังหวัด หัวหน้าพิพิธภัณฑ์จังหวัด และองค์การบริหารจังหวัด ผู้นำกลุ่มที่สร้างผลงานเรือสำเภาไทยจำลอง ปราชญ์ชาวบ้าน และนักวิชาการทางศิลปะและการออกแบบผลิตภัณฑ์กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informant) ช่างเรือทำสำเภาไทยจำลองและกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง (General Informant) ทุกคนที่ทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลงได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยต้องขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ.....	ก
ABSTRACT.....	ข
คำนำ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	ง
สารบัญ.....	จ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ซ
บทที่ 1.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของเรื่อง.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
ขอบเขตของการทำงานวิจัย.....	5
นิยามคำศัพท์เฉพาะ.....	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
ภูมิปัญญาและทุนทางวัฒนธรรม	9
ประวัติความเป็นมาของเรือสำเภา.....	11
ลักษณะทั่วไปของเรือสำเภาไทย	17
ลวดลายบนเรือสำเภาไทย	30
ขั้นตอนและกระบวนการสร้างเรือสำเภาไทยจำลอง	34
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	53
ขอบเขตพื้นที่ในการวิจัย.....	53
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	53
ขอบเขตเนื้อหาในการวิจัย	54
การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล	55
การวิเคราะห์ข้อมูล	57

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	59
สถานภาพผู้ให้ข้อมูล	59
ประวัติและพัฒนาการของเรือสำเภาไทย	59
รูปแบบเรือสำเภาไทย.....	75
ลวดลายบนเรือสำเภาไทย	78
ผลงานเรือสำเภาไทยจำลอง	91
5. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	93
สรุป.....	93
อภิปรายผล	94
ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัย	97
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	97
บรรณานุกรม.....	98

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 ตารางวิเคราะห์รูปแบบเรือสำเภาไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา	82
2 ตารางวิเคราะห์ลวดลายเรือสำเภาไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา	83
3 ตารางวิเคราะห์รูปแบบเรือสำเภาไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น	85
4 ตารางวิเคราะห์ลวดลายเรือสำเภาไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น	86
5 ตารางวิเคราะห์รูปแบบเรือสำเภาไทยเชียงใหม่	88
6 ตารางวิเคราะห์ลวดลายเรือสำเภาไทยเชียงใหม่	89

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 ภาพเจดีย์ฐานลำภา.....	16
2 ภาพเรือลำภาไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา	27
3 ภาพเรือลำภาไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น	28
4 ภาพราหู	30
5 ภาพนกวายุภักซ์.....	30
6 ภาพนกฟีนิกซ์	31
7 ภาพภาพนกอินทรี	32
8 ภาพมังกร	33
9 ภาพไม้สัก	35
10 ภาพไม้ไผ่	36
11 ภาพเครื่องกลิ้ง	37
12 ภาพกาวลาเท็กซ์	40
13 ภาพตลับเมตร	41
14 ภาพเลื่อยจลมือ	42
15 ภาพสว่านไฟฟ้า	43
16 ภาพสว่านแท่น	44
17 ภาพค้อนหงอน	45
18-25 ขั้นตอนการสานลายเฉลว.....	50
26 ภาพลายเฉลว.....	51
27 ผลงานเรือลำภาไทยจำลอง.....	91